

کارایی تصمیمگیری در گزارشگری مالی در محیط شبکه گسترده جهانی (Web)

✍ حمید میرمجریان
✍ سید محمد حسن شهشهانی

تا کنون تحقیقات زیادی در مورد اشکال ارائه و نقش و اهمیت اطلاعات حسابداری در تصمیمگیری و همچنین تاثیر کیفیت اطلاعات در کارایی تصمیمگیری انجام شده است که همگی گویای نقش پررنگ آن در عرصه تصمیمگیریهای اقتصادی مدیران است. سیستم اطلاعات حسابداری به عنوان جزئی از نظام اطلاعات مدیریت، وظیفه فراهم کردن اطلاعات مفید برای تصمیمگیریها را به عهده دارد. اما اطلاعاتی مفید است که افزون بر داشتن ویژگیهای کیفی «مربوط بودن» و «بهنگام بودن»، به آسانی دستیافتنی باشد و با صرف کمترین زمان و هزینه در دسترس مدیران قرار گیرد. با ایجاد و گسترش سریع اینترنت، از آمیخته شدن فناوری اطلاعات و نظامهای اطلاعات حسابداری، پدیده ای نو با نام «حسابداری در محیط شبکه گسترده جهانی»^۱ پا به عرصه وجود گذاشت و به ابزاری برای گردآوری و گزارشگری اطلاعات در حوزه حسابداری بدل شد. ویژگیهای کیفی اطلاعات حسابداری در صورت استفاده از حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی افزایش می یابد و دسترسی به اطلاعات نیز آسانتر می شود. بنابراین می توان ادعا کرد که در صورت استفاده از نظام حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی، زمینه ای مساعدتر برای تصمیمگیریهای اقتصادی منطقی برای مدیران بنگاههای اقتصادی فراهم می شود.

مقدمه

مدیریت یک فرآیند تصمیمگیری است و تصمیمگیری بدون دستیابی به اطلاعات صحیح، مربوط و بهنگام کاری است پر مخاطره که در بسیاری از موارد پیامدهای آن، از مرزهای سازمانی فراتر می‌رود و چه بسا آثار سوء اقتصادی و اجتماعی در پی داشته باشد. در چنین شرایطی اهمیت اطلاعات به عنوان مهمترین ابزار تصمیمگیری به نحوی محسوس است. امروزه به جرئت می‌توان گفت که هر تصمیم مدیریت آثار و نتایج مالی در پی دارد و به همین جهت مدیریت برای هر تصمیمگیری به اطلاعات مالی نیازمند است. وظیفه تهیه این اطلاعات و پردازش آنها به عهده سیستمهای اطلاعاتی حسابداری است. متأسفانه به رغم بالا رفتن سطح دانش مدیران و استفاده‌های بیشتر از فناوریهای جدید رایانه‌ای، مدیران، حسابداری را وقایع‌نگاری صرف می‌پندارند و از اطلاعات مالی به دلایل مختلف از جمله پایین بودن سطح کیفی اطلاعات، تهیه نشدن بهنگام اطلاعات، دشواری تفسیر اطلاعات و ... در تصمیمگیریهای مالی و اقتصادی استفاده مطلوب نمی‌کنند.

حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی فناوری نوینی است که در حوزه گزارشگری مالی و سیستمهای اطلاعاتی مدیریت و حسابداری پایه‌عرضه وجود گذاشته است. به نظر می‌رسد ارتقای ویژگیهای کیفی بهنگام بودن و مربوط بودن اطلاعات مالی و نیز دسترسی آسانتر به این اطلاعات، در حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی مدیران را در تصمیمگیریهای مطلوبتر یاری می‌کند. به بیان ساده حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی^۲ عبارت است از: سیستم اطلاعات حسابداری که از اینترنت (Internet) و در معنای دقیقتر از شبکه گسترده جهانی، که به اختصار وب (Web) خوانده می‌شود، برای گردآوری، انتقال و گزارش اطلاعات مالی استفاده کند.

شرکتها با استقرار نظام اطلاعات حسابداری خود بر پایه شبکه گسترده جهانی امکانات و تسهیلات فراوانی را برای استفاده کنندگان گزارشهای مالی به ویژه استفاده کنندگان داخلی فراهم می‌آورند. نظیر این سیستم هم اکنون در بسیاری از کشورهای توسعه یافته مانند آمریکا، آلمان، انگلستان و ... استقرار یافته و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نقش اطلاعات در تصمیمگیری

اطلاعات حسابداری نظیر سایر اطلاعات منجر به افزایش دانش و کاهش احتمال بروز اشتباه می شود و چون کمی و قابل رسیدگی است، توانایی بالقوه در ارائه خدمات موثر به مدیران تصمیمگیرنده را دارد. نیاز و اتکا به اطلاعات حسابداری در سالهای اخیر به دلیل افزایش کاربرد روشهای علمی و پیچیده برای برنامه ریزی و تصمیمگیری و استفاده از تجهیزات و فناوریهای رایانه ای، رونق درخور توجهی داشته است. لذا مدیران بیشتر از همیشه به اطلاعات تفصیلی حسابداری نیاز دارند. این نیاز روز افزون به اطلاعات حسابداری برای تامین احتیاجات درون سازمانی و همچنین تهیه گزارشهای مالی برای گروههای ذینفع بیرون از واحد تجاری است (زنوزی، کمال، ۱۳۷۴).

مدیریت فرایند تصمیمگیری است و تصمیمگیری بدون در اختیار داشتن اطلاعاتی صحیح، مربوط و بهنگام کاری است

حرفه ای حسابداری را به خود جلب کند، اگر چه حسابداری نوین در کشور ماهنوز جایگاه واقعی خود را نیافته است و در راه استقرار و پذیرش سیستمهای اطلاعاتی حسابداری موانع و مشکلاتی وجود دارد (فضل ا...، علیرضا، ۱۳۷۴).

می توان گفت منبع اصلی اطلاعاتی بسیاری از اشخاص که به هر دلیل نیاز به ارزیابی و در نهایت تصمیمگیری در مورد یک شرکت دارند، همان صورتهای مالی سالانه آن شرکت است. بدیهی است تجزیه و تحلیل اطلاعات مندرج در صورتهای مالی نیز همانند سایر علوم و فنون، نیازمند ابزارهای خاص خود و همچنین تبحر شخص استفاده کننده از صورتهای مالی است (صادق بیان، محسن، ۱۳۷۷).

به عنوان نمونه، یک پژوهش نشان می دهد مدیران صنعت آب کشور به طور موثر از اطلاعات حسابداری در تصمیمگیریها استفاده نمی کنند حال آن که در دسترس بودن و استفاده از اطلاعات

حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی

فناوری نوینی است

که در حوزه گزارشگری مالی

و سیستمهای اطلاعاتی مدیریت و حسابداری

پا به عرصه وجود گذاشته است

حسابداری در تصمیمگیری استفاده کنندگان داخلی و خارجی موثر خواهد بود و بدون اطلاعات مالی مطمئن و کافی از وضعیت حال و گذشته، در قالب طبقه بندی خاص، تصمیمگیری آگاهانه برای بهبود وضعیت آینده ممکن نخواهد بود (اشکوری، علی، ۱۳۷۷).

اهمیت و میزان اتکاپذیری اطلاعات مالی برای تصمیمگیری گروههای ذینفع در دنیای امروزی برای همگان روشن است. نکته ای که باید به آن توجه کرد این است که نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از صورتهای مالی، گوناگون است و هر گروه از آنان با توجه به دامنه فعالیتها و علاقیشان، به اطلاعات خاصی توجه دارند. اطلاعات موجود در صورت سود و زیان در فرایند تصمیمگیری و قضاوتهای استفاده کنندگان نقش مهمی ایفا می کنند. ارائه اطلاعات از طریق افشای مناسب در صورتهای مالی تاجایی که

پر مخاطره که در بسیاری از موارد پیامدهای آن از مرزهای سازمانی فراتر می رود و چه بسا آثار سوء اقتصادی و اجتماعی در پی داشته باشد. در شرایطی که مدیریت با محدودیت منابع مالی و اقتصادی روبروست، استفاده بهینه از این منابع یک وظیفه اساسی است و در چنین شرایطی اهمیت اطلاعات به عنوان مهمترین ابزار تصمیمگیری کاملاً محسوس است. امروزه به جرئت می توان گفت که هر تصمیم مدیریت، آثار و نتایج مالی در پی دارد و به همین دلیل مدیریت برای هر تصمیمگیری به اطلاعات مالی نیازمند است. وظیفه تهیه این اطلاعات و پردازش آنها به عهده سیستمهای اطلاعاتی حسابداری است. نگرش نظام گرا به فرایند تهیه اطلاعات حسابداری سابقه طولانی ندارد ولی در همین عمر کوتاه خود توانسته است توجه متخصصان سیستمهای اطلاعاتی و مجامع

امکان پیشبینی روند آینده سود، تداوم سوددهی، عملکرد مدیریت و ... را فراهم سازد، در فرایند تصمیمگیری استفاده کنندگان سودمند واقع خواهد شد. افشای اطلاعات باید به گونه‌ای باشد که بتواند محیط گزارشگری سالم و مناسب را برای استفاده کنندگان از اطلاعات مالی به گونه‌ای فراهم آورد که بتوانند با اطمینان و اتکا به اطلاعات ارائه شده، تصمیمگیری کنند (علی زاده، هوشنگ، ۱۳۷۴). اگر بین ساختار مالی و عملکرد شرکتها با افشای کامل گزارشهای سالانه رابطه‌ای سیستماتیک وجود داشته باشد، می‌توان گفت که تفاوت در میزان افشا در گزارشهای سالانه ناشی از تفاوت در ویژگیهای مالی شرکتهاست (ملکیان کله بستی، اسفندیار، ۱۳۷۷).

کارا نبودن اطلاعات حسابداری

کارایی سیستم اطلاعات حسابداری به کیفیت اطلاعات ارائه شده توسط آن و به بهره‌برداری مناسب مدیریت از آن بستگی دارد. عواملی که در تعیین محتوا و ماهیت مشارکت حسابداران در تصمیمگیریهای مدیریت مهم و موثرند عبارتند از: مهارت، تخصص و نگرش مدیران، تجربه، توانایی و طرز تلقی حسابداران، ویژگی اطلاعات حسابداری ارائه شده به مدیریت و عوامل و شرایط مرتبط با سازمان. نتایج نشان‌دهنده مشارکت حسابداران در تصمیمگیریها، زمینه‌های مشارکتی آنها و میزان استفاده مدیران از اطلاعات حسابداری است (شهشهانی، گیتی، ۱۳۷۸). هرگونه ضعف و نبود کارایی در سیستم اطلاعاتی حسابداری، کاهش کارایی، بازدهی و مشکلات بیشماری را در امر برنامه‌ریزی و کنترل برای مدیران سازمان به دنبال خواهد آورد. نقش پراهمیت حسابداری مدیریت در ارائه اطلاعات مناسب جهت تصمیمگیری

مدیران اثبات شده است. حسابداری مدیریت باید با کاربرد فنون مدیریت و سایر ابزارهای موجود، اطلاعات دقیقتر و وسیعتری را برای تصمیمگیریهای مختلف به مدیران ارائه کند (حسینی، مهدی، ۱۳۷۸). نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که به رغم بالا رفتن سطح دانش مدیران و استفاده بیشتر از فناوری جدید رایانه‌ای، مدیران، حسابداری را وقایع‌نگاری صرف می‌پندارند و کمتر به بسط و گسترش اطلاعات مالی در قالب مفهوم سیستم می‌اندیشند و از اطلاعات مالی و اقتصادی، استفاده مطلوب رانمی‌برند که دلایل آن عبارتست از: مطلوب نبودن کیفی اطلاعات، هماهنگ نبودن اطلاعات با شرایط اقتصادی، تهیه نشدن بهنگام اطلاعات، دشواری تفسیر اطلاعات و تخصص ناکافی تهیه‌کنندگان اطلاعات مالی (اسدینیا، فریدون، ۱۳۷۸). اگرچه اداره موفق سازمانهای بزرگ امر وزی بدون بهره‌گیری از ابزارهای اطلاعاتی از جمله گزارشها و اطلاعات حاصل از سیستم اطلاعاتی حسابداری مدیریت عملاً ناممکن است، بررسیها در شرکت‌های تولیدی صنعت خودروسازی ایران، به عنوان یکی از ارکان اقتصاد و تولید کشور نشان می‌دهد که متأسفانه از این ابزار اطلاعاتی استفاده شایسته و موثری به عمل نمی‌آید و اساساً در بیشتر شرکت‌های مورد بررسی، اطلاعات و گزارشهای لازم تهیه نشده و به مدیریت ارائه نمی‌شود. مدیران این واحدها اطلاعات دریافتی از منابع دیگر و سایر عوامل همچون شرایط اقتصادی را در امر تصمیمگیری، موثرتر از گزارشها و اطلاعات سیستم اطلاعاتی حسابداری مدیریت می‌دانستند. در این بررسیها علت این امر ناآشنایی مدیران با سیستمهای اطلاعاتی حسابداری شناخته شد.

بررسی مشابهی در صنایع دارویی نشان می‌دهد که سیستم اطلاعاتی حسابداری مدیریت در شرکت‌های مورد بررسی قابلیت‌های لازم جهت ارائه اطلاعات مالی مورد نیاز و بهنگام، به منظور استفاده مدیریت در هدفهای کنترل و برنامه‌ریزی و همچنین گزارشگری مالی ارائه شده برای استفاده کنندگان بیرون از سازمان را دارا نیست (معصوم زاده، رضا، ۱۳۷۵). بررسی در گروه ملی صنعتی فولاد ایران نیز نشان‌دهنده این واقعیت است که بین میزان کارایی سیستم اطلاعات مدیریت و میزان بهره‌وری، همبستگی مثبت وجود دارد (نوزادی، رضا، ۱۳۷۴).

سودمندی اطلاعات مالی برای مدیران

انجمنهای حرفه‌ای حسابداری در کشورهایی مانند آمریکا، کانادا،

بریتانیا، استرالیا، آفریقای جنوبی، هند، فرانسه و سایر کشورهای پیشرو در حرفه حسابداری، بیانیه‌ها و گزارشهای گوناگونی را در زمینه راهکارهای نظری و عملی ارتقای سودمندی گزارشهای مالی انتشار داده و در بعضی موارد نهادهای ذیصلاح حرفه‌ای، تهیه گزارشها و مراعات نمودن بیانیه‌های پیشگفته را الزامی داشته‌اند (اجاق‌زاده، عظیم، ۱۳۷۶).

موفقیت حسابداری مدیریت بستگی به این دارد که ارائه اطلاعات حسابداری، چه میزان در بهبود تصمیمگیری مدیران موثر است. بنابراین صرف ارائه اطلاعات نمی‌تواند مدیریت را در انجام وظایف یاری کند بلکه اطلاعات ارائه شده باید دارای ویژگیهایی باشد که مدیریت از آن در فرایند تصمیمگیری استفاده کند. در صورتی که حسابداری مدیریت نتواند اطلاعات مورد نیاز مدیریت را با کیفیت لازم ارائه کند، به نحوی که در تصمیمگیری مدیریت موثر باشد، این سیستم جز تحمیل هزینه به سازمان اثر دیگری نخواهد داشت. بنابراین کیفیت اطلاعات ارائه شده از اهمیت شایانی برخوردار است که باید مورد توجه خاص قرار گیرد (رسولی، ولی، ۱۳۷۷).

پژوهشی که محتوای اطلاعاتی ارقام حسابداری در گزارشگری درون‌سازمانی را در ارتباط با تصمیمگیری و اعمال کنترل به وسیله مدیران مورد بررسی قرار می‌دهد، موبد آن است که بیش از ۹۰ درصد از نمونه‌های مورد بررسی (شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)، برخوردار بودن ارقام مذکور از محتوای اطلاعاتی لازم برای تصمیمگیری و اعمال کنترل به وسیله مدیران را تایید می‌کند. این امر، بیانگر اتکای بالای مدیران به ارقام حسابداری ارائه شده در گزارشگری درون‌سازمانی است و اهمیت این ارقام در تصمیمگیریها و اعمال کنترل به وسیله مدیران را بیان می‌کند. بخشی از این پژوهش ارتباط بین محتوای اطلاعاتی ارقام حسابداری ارائه شده در گزارشگری درون‌سازمانی را با رعایت ویژگیهای کیفی اطلاعات حسابداری تهیه شده در شرکت، بررسی می‌کند. نتایج این بررسی، گویای ارتباط درخور توجهی بین رعایت ویژگیهای کیفی اطلاعات حسابداری تهیه شده در شرکت و محتوای اطلاعاتی ارقام حسابداری ارائه شده در گزارشگری درون‌سازمانی است. اگرچه کاپلن (Kaplan) و دیگران معتقدند که اطلاعات حسابداری حاصل از سیستمهای موجود حسابداری گمراه‌کننده و غیر واقعی هستند، ولی بررسی اخیر به‌طور ضمنی تاکید می‌کند که ارقام حسابداری ارائه شده در گزارشگری

درون‌سازمانی، در جامعه مورد بررسی، از محتوای اطلاعاتی لازم برخوردار است (صادقیان آژیری، قادر، ۱۳۷۷).

امروزه اهمیت اطلاعات با ویژگیهای مربوط بودن، بهنگام بودن و صحیح بودن بر هیچکس پوشیده نیست و اصولاً تصمیمگیری چه در سطح کلان (تصمیمات مسئولان کشور) و چه در سطح خرد (تصمیمات مدیران بنگاههای اقتصادی و حتی خانوارها) زمانی به نتیجه مطلوب خواهد رسید که مبتنی بر اطلاعات صحیح و مربوط باشد (احمدی، محمدرضا، ۱۳۷۵).

از نظر سرمایه‌گذاران و تحلیلگران مالی، عناصری که بروزتر بوده، قدرت پیشبینی‌کنندگی بالاتری داشته و مرتبط با صورت سود و زیان باشند، سودمندی بیشتری دارند (طاهری، نصرانی، ۱۳۷۸). ولی در حوزه گزارشگری درون‌سازمانی، برقرار نبودن رابطه اطلاعاتی میان مدیران و سیستمهای حسابداری به‌عنوان علت عدم پاسخگویی به نیاز مدیران، شناسایی و تایید شده است (اسلامی‌دهکردی، خسرو، ۱۳۷۷).

گزارشگری مالی مبتنی بر شبکه گسترده جهانی

در طول ۲۰ سال گذشته، پژوهشگران در مورد اینکه چگونه تفاوت در شکل ارائه اطلاعات بر روی تصمیمهای استفاده‌کنندگان تاثیر می‌گذارد بررسیهای زیادی انجام داده‌اند. اخیراً اینترنت شرایط جدیدی برای انتشار اطلاعات گوناگون مالی شامل صورتهای مالی و گزارشهای سالانه فراهم آورده است. در یکی از این بررسیها، تاثیر شکلهای متنوع «ارائه» بر قضاوت استفاده‌کنندگان و اثر آن بر تصمیمات و پیشبینی‌های آنان، میزان اطلاعات در دسترس و زمان استفاده شده برای تصمیمگیری، مورد مطالعه قرار گرفته است. نتیجه این بررسی نشان می‌دهد: «استفاده از **منتهای رایانه‌ای** معطوف به صورتهای مالی، می‌تواند بر فرایند قضاوت استفاده‌کنندگان تاثیر بگذارد.» (Dull, R.B., Graham, A., Bald Win, A. A., 2003, pp.185-203)

هاپ وود (Hopwood) معتقد است اگرچه پژوهشهای زیادی درباره محتوای صورتهای مالی انجام شده، اما در مورد «ارائه» کار زیادی انجام نشده است. دلیلی که پژوهش در این زمینه را محدود کرده، فناوریهای متنوعی است که اخیراً در ارائه صورتهای مالی به کار گرفته شده که در گذشته وجود نداشته است (Hopwood, A. G., 1996, pp. 55-56). یکی از فناوریهای پیشرفته جاری در ارائه صورتهای مالی **ایکس بی آر ال (XBRL)** است. به‌کارگیری ایکس بی آر ال به این معناست که هر شخص و

موسسه‌ای می‌تواند با درجه اطمینان بالا و اعتبار زیاد، اطلاعات غنی و پرمعنایی را در محیط شبکه گسترده جهانی قرار دهد و به کار گیرد (Debreceeny, R., Gray, G. L., 2000, pp. 47-74). ایکس بی آر ال زبان گزارشگری مالی تحت ایکس ام ال^۵ (XML) است که به جابه‌جایی اطلاعات حسابداری سنتی در محیط شبکه گسترده جهانی کمک می‌کند. **آژانس نظام اصلاحی استرالیا^۶ (APRA)** که کار نظم بخشی به بانکها، موسسه‌های بیمه‌ای و ... را به عهده داشت، نخستین سازمانی بود که ایکس بی آر ال را در اکتبر ۲۰۰۱ به کار گرفت. اخیراً ایکس بی آر ال به وسیله آژانسهای قانونی و بورسهای اوراق بهادار در سایر کشورها مثل کانادا، آلمان، هنگ کنگ، ژاپن، انگلستان، امریکا و سنگاپور همانند هیئت استانداردهای بین‌المللی حسابداری (IASB) به کار گرفته شده است (XBRL News, 2002). در مدتی که شرکتها اطلاعات خود را بر روی صفحات اینترنتی گردآوری می‌کردند ابزارهایی مثل ایکس بی آر ال به آنها کمک می‌کرد که اطلاعات مالی خود را به این وسیله آسانتر فراهم آورند.

محیطهای مبتنی بر فناوری^۸ به تهیه کنندگان اطلاعات اجازه می‌دهد که اطلاعات مالی را با منابع و اشکال مختلف برای تصمیم‌گیرندگان فراهم آورند. برای مثال پرونده‌های الکترونیکی شرکتهای تجاری توسط بورس اوراق بهادار امریکا تا چندین سال به وسیله سیستم حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی ادگار^۹ (EDGAR) تهیه شده است.

پژوهشگران دانشگاهی مطالعه در مورد چگونگی انتشار صورتهای مالی شرکتها در اینترنت را آغاز کرده‌اند. پتراویک (Petraovic) در سال ۱۹۹۹ دریافت که ۹۳ درصد از ۱۵۰ شرکت به نوعی اطلاعات مالی خود را در شبکه گسترده جهانی منتشر می‌سازند (Petraovic, S., 1999, pp. 32-36).

اترچ و همکاران (Ettredge, et al.) در بررسی از اطلاعات مالی منتشر شده در شبکه گسترده جهانی دریافتند که شرکت‌های بزرگ بیش از شرکت‌های کوچک اطلاعاتی را در شبکه گسترده اینترنتی منتشر می‌کنند

کارایی سیستم اطلاعات حسابداری
به کیفیت اطلاعات ارائه شده توسط آن
و به بهره‌برداری مناسب مدیریت از آن
بستگی دارد

همان طور که استفاده کنندگان از اطلاعات مالی به این شیوه از گزارشگری مالی اتکا می‌کردند، آگاهی از تاثیر انتقال الکترونیکی گزینه‌ها بر تصمیمات استفاده کنندگان نیز اهمیت پیدا کرد. یکی از اشکال مهمی که در اسناد ارائه شده در محیط شبکه گسترده جهانی به کار گرفته می‌شود **اتصال منتهای رایانه‌ای^۷** است. استفاده از این فناوری موجب می‌شود که ارائه‌کننده بخش معینی از اطلاعات، اتصال مستقیم به اطلاعات اضافی مرتبط را بسته به نیاز استفاده‌کننده سیستم فراهم آورد.

همان طور که استفاده کنندگان از اطلاعات مالی به این شیوه از گزارشگری مالی اتکا می‌کردند، آگاهی از تاثیر انتقال الکترونیکی گزینه‌ها بر تصمیمات استفاده کنندگان نیز اهمیت پیدا کرد. یکی از اشکال مهمی که در اسناد ارائه شده در محیط شبکه گسترده جهانی به کار گرفته می‌شود **اتصال منتهای رایانه‌ای^۷** است. استفاده از این فناوری موجب می‌شود که ارائه‌کننده بخش معینی از اطلاعات، اتصال مستقیم به اطلاعات اضافی مرتبط را بسته به نیاز استفاده‌کننده سیستم فراهم آورد.

شرکت‌هایی که محیط شبکه گسترده جهانی را برای ارتباط با استفاده کنندگان اطلاعات مالی به کار می‌برند بیشتر اطلاعاتی را که مورد علاقه تحلیلگران مالی است منتشر می‌کنند، **جنسن (Jensen)** و **سندلین (Sandlin)** با توصیف یک جابه‌جایی در گزارشگری مالی به چارچوبهای الکترونیکی به موازات ارتباط هرچه بیشتر مردم با اینترنت، پیشنهاد کردند که پژوهشگران حسابداری توجه بیشتری به

منتهای رایانه‌ای در گزارشگری مالی به وسیله لیمر و همکاران در گزارش خود در مورد بهره‌کارگیری گزارشگری مالی مبتنی بر شبکه گسترده جهانی که برای کمیته استانداردهای بین‌المللی حسابداری تهیه کرده‌اند آمده است (Lymer, A., Debreceeny, R., Gray, G., 1999).

گزارشگری مالی چندرسانه‌ای نسبت به گزارشهای چاپ شده نشان دهند (Jensen, R.E., Sandlin, P.K., 1997, pp. 191-209).

همچنین پژوهشگران خاطر نشان کردند که پژوهشها باید به سمت تعامل بین انسان، رایانه و گزارشگری ایکس ام ال (XML) پیش رود. ایکس ام ال روشی را برای درک اطلاعات مالی به وسیله بهبود اتوماسیون ثبت و بازیابی اطلاعات و همچنین راه حل های فنی برای کشف منابع و درک مسائل فراهم می آورد. به هر حال اگر هر شرکت برای توسعه ایکس ام ال آزاد باشد، بررسیها برای اطلاعات مالی تنها به صورت حاشیه‌ای توسعه پیدا خواهد کرد (Debreceeny, R., Gray, G.L., 2001, pp. 47-74).

علوم شناختی^۱ نقش مهمی در کمک به درک فرایند تصمیمگیری در رشته حسابداری دارند. این نقش به عنوان منظری در پژوهشها به «شکل ارائه گزارشهای حسابداری» متجلی می شود. چارچوب بیشتر پروژه‌های تحقیقاتی متفاوت است ولی همگی در یک چیز مشترکند و آن اینکه شکل ارائه اطلاعات بر تصمیماتی که قرار است گرفته شود تاثیر می گذارد (Anderson, J.C., Reckers, P.M.J., 1992, pp. 19-43).

پژوهشهای مشابهی نیز بر این نکته تاکید دارند و آن را مورد تایید قرار می دهند که شکل ارائه اطلاعات حسابداری بر فرایند تصمیمگیری موثر است. آندرسن (Anderson) و کاپلن (Kaplan) در سال ۱۹۹۲، مک کی (MacKay) و ویلاریل (Villarreal) در سال ۱۹۸۷، استاک (Stock) و واتسون (Watson) در سال ۱۹۸۴ از این جمله‌اند. به طور خلاصه بیشتر انواع تصمیمها، اشکال مختلف ارائه اطلاعات حسابداری را مورد آزمون و استفاده قرار می دهند. بنابراین با توجه به تصمیمگیریهای مبتنی بر اطلاعات حسابداری، شکل و چارچوب ارائه در فرایند تصمیمگیری بسیار موثر است (Dull, R.B., Graham, A., Baldwin, A.A., 2003, pp. 185-203).

وسی (Vessey) معتقد است افزون بر اینکه شکل ارائه بر فرایند تصمیمگیری تاثیر دارد، بر برون داد این فرایند نیز موثر است. انواع متفاوتی از مسائل، فرایندهای حل مسئله و ارائه مسئله وجود دارد. هنگامی که اجزا با یکدیگر هماهنگ شوند، سرعت حل مسئله و کارایی افزایش می یابد (Vessey, I., 1991, pp. 219-241). وی در ادامه می گوید: ارائه اطلاعات مالی در یک شکل و فرم جدید نیز فرصتهای جدیدی را برای هماهنگی بهتر تصمیم گیرندگان و اطلاعات مالی فراهم می کند.

هانتون (Hunton) و ایوان (Ivan) پژوهشی درباره تفاوت در تصمیمها

بر اثر تفاوت در چارچوبهای متفاوت انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان می دهد هنگامی که تحلیلگران از اطلاعات مستقیم و دست اول استفاده می کنند، در مقایسه با زمانی که از نتایج یا خلاصه اطلاعات استفاده می کنند پیشبینی های دقیقتری دارند (Hunton, J.E., McEwen, R.A., 1997, pp. 497-515).

بومن و همکاران (Bouwman, et al.) «اطلاعات مستقیم» را معادل اینکه یک تصمیمگیرنده، اطلاعات معینی را از مجموعه‌ای برگزیند، تعریف می کنند (Bouwman, M.J., Fishkoff, P., Fishkoff, P.A., 1995, pp. 22-47).

ییتس (Yates) معتقد است هر چه تصمیمگیرندگان تجربه کمتری داشته باشند، از اطلاعات حاصله یا دست دوم، بیشتر برای تصمیمگیری استفاده می کنند (Yates, J.F., 1990). چنانچه یک تحلیلگر مالی به دنبال تصمیمات دقیق و درست باشد، ارائه اطلاعات به صورت مستقیم، کارایی و اثربخشی تصمیمگیرندگان را افزایش می دهد. برای تصمیمگیرندگانی که در پی پیشبینی نتایج مالی آینده باشند، اطلاعات مستقیم می تواند در فرایند تصمیمگیری نشان مفید باشد. هر چه ما هدفهای تصمیمگیری را بهتر بشناسیم، با توجه به اشکال متفاوت ارائه، اطلاعات مربوط بیشتری را می توانیم گردآوری کنیم (Brown, D., Eining, M., 1997, pp. 164-187).

بررسیها در حوزه متنهای رایانه‌ای و سیستمهای چندرسانه‌ای نشان می دهد که به کارگیری امکانات گوناگون در گزارشگری می تواند بر اثربخشی تصمیماتی که به وسیله این سیستمها گرفته می شود موثر باشد (Kesselman, M., Trapasso, L., 1998, pp. 219-225).

ارائه اطلاعات در محیط شبکه گسترده جهانی، با به کارگیری متنهای رایانه‌ای و چندرسانه‌ای، دستیابی آسان به اطلاعات با انعطاف پذیری بالا و تخصصی کردن اطلاعات را فراهم می آورد (Trumbull, D., Gay, G., Mazur, J., 1992, pp. 315-327).

به طور خلاصه می توان گفت کسلمن (Kesselman) و تراپاسو (Trapasso)، راماراپو (Ramarapu) و همکاران و ترمبل (Traumbull) و همکاران معتقدند که شکل ارائه اطلاعات در محیط شبکه گسترده جهانی بر تصمیمگیری اثر دارد. محیط شبکه گسترده جهانی دسترسی مستقیم به اطلاعات اضافی را برای استفاده کنندگان این اطلاعات به صورت الکترونیکی فراهم می آورد. وجود صورتهای مالی در محیط شبکه گسترده جهانی طبعاً ارائه متفاوتی از اطلاعات را فراهم می آورد. بنابراین چنانچه جستجوی اطلاعات به شیوه سنتی تبدیل به شیوه‌های نوین ارتباطی شود، به کمک

امکانات شبکه گسترده جهانی، در تصمیمها و پیشبینیها تفاوتها دیده می شود. همچنین ریچارد و همکاران (Richard, et al.) در مقاله صورتهای مالی مبتنی بر شبکه گسترده جهانی خاطر نشان می سازد که تصمیمها و پیشبینیها در بودیانبود صورتهای مالی مبتنی بر شبکه گسترده جهانی متفاوتند و نیز میزان اطلاعات استفاده شده در تصمیمات هنگامی که از حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی استفاده می شود، نسبت به حسابداری به شیوه سنتی بیشتر و زمان تصمیمگیریها کمتر است (Dull, R.B., Graham, A.W., Baldwin, A.A., 2003, pp. 185-203).

یک مطالعه جامع در مورد نقش سیستمهای اطلاعاتی در تصمیمگیری نشان می دهد که ۳۰ درصد مقاله های بررسی شده بر شکل ارائه اطلاعات به صورت جدولی در برابر شکل گزارشی، ۱۵ درصد مطالعات بر سایر انواع گزارش، ۲۵ درصد بر دسترس بودن اطلاعات یا یک سیستم پشتیبانی تصمیمگیری، ۱۸ درصد بر تلفیق و تلخیص اطلاعات و بالاخره ۱۲ درصد بر امکانات سیستم در ایجاد تعامل و باز خورد تاکید کرده اند (O'Donnell, Ed., Juliesmith, D., 2000, pp. 178-203).

اما سه پیش شرط برای بهره برداری موثر از حسابداری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی وجود دارد. نخست اینکه ارائه مناسب گزارشهای مالی به صورت متنهای رایانه ای در محیط شبکه گسترده جهانی ما را ملزم می کند تا دقت جستجو را افزایش دهیم. دوم داده های حسابداری که در محیط شبکه گسترده جهانی آمده است، باید اتکاپذیر باشد و سوم مکانیزم استاندارد دی لازم است تا شرکتها را ملزم به ارائه یکنواخت گزارشهای حسابداری کند. البته کنسرسیومی به رهبری انجمن حسابداران رسمی امریکا (AICPA) که ایکس بی آر ال نامیده می شود برای این موضوع پیشقدم شده است تا گزارشگری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی را توسعه دهد (Debreceeny, R., Gray, G.L., 2000, pp. 47-74).

نتیجه گیری

فناوری مبادله الکترونیکی اطلاعات و گزارشگری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی، تنها به کارسازی عملیات دسترسی و کنار گذاشتن شیوه های مبتنی بر کاغذ، محدود نمی شود بلکه کاربرد آن نقش تعیین کننده ای در افزایش کارایی و بهره وری سازمانها، بهبود مدیریت و روان ساختن معاملات و مراودات بازرگانی دارد و به طور کلی نحوه فعالیت سازمانها را به صورت بنیادی تغییر می دهد زیرا در تصمیمگیریهای مالی توسط مدیران، دسترسی آسان و مطمئن به اطلاعات و برقراری ارتباط سریع با بازارها اهمیت و حساسیت خاصی دارد.

با بهره گیری از مبادله الکترونیکی اطلاعات حسابداری و گزارشگری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی، هزینه تهیه، پردازش و کاربرد اطلاعات کاهش می یابد، فاصله جغرافیایی و زمان بین واحدهای سازمان از بین می رود و سازمانهای گسترده و منشعب به صورت یک عرصه به هم پیوسته و بدون مرز در می آید. در حقیقت مدیریت موثر اطلاعات سبب جابه جایی مزیت های سنتی می شود و خود به عنوان یک برتری رقابتی نیرومند در صحنه تجارت ظاهر می شود. یکی از ویژگیهای مهم استفاده از گزارشگری مبتنی بر شبکه گسترده جهانی به جای روشهای سنتی مبتنی بر کاغذ، کاهش هزینه گردآوری، پردازش و انتشار اطلاعات است که روی هم رفته موجب ۲۱ تا ۷۰ درصد صرفه جویی در هزینه فعالیتهای مختلف مالی و تجاری می شود (صنایعی، علی، ۱۳۸۰، ص ۱۷۴). در چنین فضایی، کشورهای در حال توسعه از جمله جمهوری اسلامی ایران، ناگزیر باید وفق نگرش خود را به فراتر از شیوه های سنتی حسابداری و گزارشگری گسترش دهند. آنچه به یقین می توان گفت این است که چنانچه کشوری، به هر علت نتواند به این موج شتابان و فراگیر بپیوندد، در آینده ای نه چندان دور، در رقابت بین المللی به حاشیه رانده خواهد شد و بسیاری از فرصتهای کسب و کار را به سود دیگران از دست خواهد داد.

پانویسها:

- 1- Web-based Accounting
- 2- World Wide Web
- 3- Hypertext
- 4- Extensible Business Reporting Language (XBRL)
- 5- Extensible Markup Language (XML)
- 6- Australian Prudential Regulatory Agency
- 7- Hypertext linking
- 8- Technological Environment
- 9- Electronic Data Gathering Analysis and Retrieval (EDGAR)
- 10- Cognitive
- 11- American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)

منابع:

- زنوری، کمال، بررسی طریقه ارزیابی و مشخص کردن قیمت تمام شده پروژه های به اتمام رسیده در شرکت مهندسی مشاور (منا) آذربایجان در زمان تاسیس تا پایان سال، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۴
- فضل ا. زاده، علیرضا، بررسی چگونگی پذیرش سیستمهای نوین اطلاعاتی حسابداری به وسیله شرکتها در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۴
- صادق بیان، محسن، تحقیقی پیرامون رابطه بین وجه نقد حاصل از فعالیتهای عملیاتی و سود عملیاتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷
- اشکوری، علی، بررسی تحلیلی چگونگی و میزان کاربرد اطلاعات حسابداری در

International Accounting Standards Committee, London, 1999

- ❖ Petracic, S., **Online Financial Reporting**, CPA J., 69,2,1999, pp. 32-36
- ❖ Ettredge, M., Richardson, V.J., and Scholz, S., **The Presentation of Financial Information at Corporate Web Sites**, *Int. J. Account. Inf. Syst.*, 2,3, 2001, pp. 149-168
- ❖ Schneider, G.P., and Bowen, P.L., **User-Customized Financial Reporting: The Potential of Database Accounting and the Internet**, In: *Proceedings of the 3rd Pacific Asia Conference on Information Systems*, ISMRC / Queensland University of Technology (QUT), Brisbane, Australia, 1997, pp. 91-98
- ❖ Jensen, R.E., and Sandlin, P.K., **The Paradigm Shift: Financial Reporting Will Never be the Same**, *Research of Accounting, Ethics* 3, 1997, pp. 191-209
- ❖ Anderson, J.C., and Reckers, P.M.J., **An Empirical Investigation of the Effects of Presentation Format and Personality on Auditor's Judgement in Applying Analytical Procedures**, *Adv. Acc.*, 10, 1992, pp. 19-43
- ❖ Vessey, I., **Cognitive Fit: A Theory-based Analysis of the Graphs Versus Tables Literature**, *Decision Science*, 1991, pp. 219-241
- ❖ Hutton, J.E., and MCEwen, R.A., **An Assessment of the Relation Between Analysts' Earnings Forecast Accuracy, Motivational Incentives and Cognitive Information Search Strategy**, *Accounting Review*, 72, 4, 1997, pp. 497-515
- ❖ Bouwman, M.J., Frishkoff, P., and Frishkoff, P.A., **The Relevance of GAAP-based Information: A Case Study Exploring Some Uses and Limitation**, *Accounting Horizon*, 9, 4, 1995, pp. 22-47
- ❖ Yates, J.F., **Judgement and Decision Making**, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J., 1990
- ❖ Brown, D., and Eining, M., **Information Technology and Decision Aids**, *Behavioral Accounting Research: Foundations and Frontiers*, AAA, Sarasota, FL., 1997, pp. 164-187
- ❖ Trumbull, D., Gay, G., and Mazur, J., **Students' Actual and Perceived Use of Navigational and Guidance Tools in a Hypermedia Program**, *J. Res. Comput. Educ.*, 24, 3, 1992, pp. 315-327
- ❖ Kesselman, M., and Trapasso, L., **Hypertext and the End-user**, In: *Proceedings of the 12th International Online Information Meeting*, London, Online Information Learned Information Ltd., Oxford, 1998, pp. 219-225.
- ❖ O'Donnell, Ed., Julie Smith D., **How Information Systems Influence User Decisions: A Research Framework and Literature Review**, *International Journal of Accounting Information Systems*, 1, 2000, pp. 178-203.

تصمیمگیری صنعت آب ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷

- ❖ علی زاده، هوشنگ، بررسی تحلیلی نگرش حسابداری در خصوص تاثیر افزایش عوامل موثر در تغییرات سود شرکتها روی فرایند تصمیمگیری استفاده کنندگان از صورتهای مالی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۴
- ❖ ملکیان کله بست، اسفندیار، جامعیت گزارشهای سالانه و ویژگیهای مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷
- ❖ شهشهانی، گیتی، ارزیابی میزان مشارکت روسا و مدیران مالی در تصمیمگیریهای مدیریت در شرکتهای تحت پوشش شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۸
- ❖ حسینی، مهدی، استفاده از فنون علم مدیریت در ارائه اطلاعات حسابداری مدیریت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۸
- ❖ اسدنی، فریدون، بررسی رسا بودن اطلاعات حسابداری مرغاریها برای تصمیمگیری مدیران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم و فنون مازندران، ۱۳۷۸
- ❖ معصومزاده، رضا، بررسی سیستم بهای تمام شده در صنعت داروسازی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۵
- ❖ نوزادی، رضا، تاثیر نظام اطلاعات مدیریت در بهره وری گروه ملی صنعتی فولاد ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۴
- ❖ اجاق زاده، عظیم، تدابیر حسابداری به منظور گزارشگری مالی در شرایط تورمی و تأملی بر روی تجدید ارزیابی داراییهای ثابت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶
- ❖ رسولی، ولی...، ویژگی کیفی اطلاعات حسابداری مدیریت و نقش آن بر تصمیمگیری مدیریت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷
- ❖ صادقیان آفری، قادر، تحقیقی پیرامون محتوای اطلاعاتی اعداد حسابداری در گزارشگری درون سازمانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷
- ❖ احمدی، محمد رمضان، بررسی تنگناهای هزینه یابی محصولات مشترک در صنعت نفت کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۵
- ❖ طاهری، نصر...، بررسی سودمندی انواع صورتهای مالی اساسی بر روی تصمیمگیری استفاده کنندگان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۸
- ❖ اسلامی دهکردی، خسرو، ارزیابی مقایسه ای هزینه یابی جذبی سستی و هزینه یابی بر اساس فعالیت در پاسخگویی به نیاز اطلاعاتی مدیران فنی و مهندسان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۷
- ❖ صناعی، علی، بازاریابی و تجارت الکترونیکی، انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان، ۱۳۸۰
- ❖ Dull, Richard B., Graham, A. W., and Baldwin, A. A., **Web-based Financial Statements: Hypertext Links to Footnotes and Their Effect on Decisions**, *Int. J. Acct. Syst.*, Vol. 4, 3, 2003, pp. 185-203
- ❖ Hopwood, A. G., **Introduction. Acct. Organ. Soc.**, 21, 1, 1996, pp. 55-56
- ❖ Debreceny, R., and Gray, G. L., **The Production and Use of Semantically Rich Accounting Reports on the Internet: XML and XBRL**, *Int. J. Acct. Inf. Syst.*, 2, 1, 2002, pp. 47-74
- ❖ XBRL News, **5th International XBRL Conference in Toronto Attended by Leading Companies from 13 Countries to Collaborate on Enhancing the New Business Reporting Model**, 2002, Available at: <http://www.Sciencedirect.com>
- ❖ Lymer A., Debreceny R., Gray G., Rahman A., **Business Reporting on the Internet**, Discussion Paper,